

Täysistunto

Perjantai 25.9.2020 klo 13.01—13.27

10. Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitran toimintakertomus vuodelta 2019

Kertomus K 16/2020 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 10. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään talousvaliokuntaan.

Keskustelu

13.06 **Tarja Filatov sd** (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hyvin lyhyesti:

Koska olen nyt Sitran hallintoneuvoston puheenjohtaja, haluan sanoa muutaman sanan. En ole ollut mukana silloin kun on tätä toimintakertomusta ikään kuin täytetty, mikä meillä nyt on salissa, mutta haluaisin muistuttaa siitä, että Sitran hallinto on muuttunut. Aikaisemmin meillä oli järjestelmä, jossa se oli hyvin kytköksissä pankkivaltuustoon, ja silloin eduskunta oikeastaan koki, että Sitraa ei valvota riittävästi. Sen vuoksi lakia on muutettu, ja nykyään Sitralla on samalla lailla ulkopuolinen hallitus mutta sitten eduskunnan kautta tuleva hallintoneuvosto kuin vaikkapa Kelalla tai Ylellä. Tämä on se suuri muutos, joka edellisen kauden aikana on valmisteltu ja jota nyt sitten toimeenpannaan.

Lisäksi edellisestä kaudesta voisi todeta sen, että pääteemoja silloin ovat olleet Hiili-neutraali kiertotalous, Uudistumiskyky ja Uusi työelämä ja kestävä talous. Nyt Sitra on parhaillaan tekemässä uutta strategiaa, jossa rakennetaan uusia painopisteitä, ja tällä hetkellä näyttää siltä, että ainakin yhtenä uutena asiana merkittävästi mukaan tulee luonnon monimuotoisuus ja se, miten me voisimme hyödyntää myös markkinamekanismeja luonnonsuojelun puolella paremmin kuin tähän asti. Sen lisäksi demokratia ja osallisuus, digitalisaatio ja ilmastoon liittyvät ja kestäväan kehitykseen liittyvät kysymykset seuraavat mukana.

Arvoisa puhemies! Tässä nämä lyhyesti.

13.07 **Jaana Pelkonen kok:** Arvoisa herra puhemies! Myös lyhyesti: Kuten tässä kertomuksessa todetaan, monimutkaisten yhteiskunnallisten ongelmien ratkaiseminen ja uusien ilmiöiden selkiyttäminen ovat Sitran erikoisosaamista, ja juuri tällaista erikoisosaamista ja nimenomaan tulevaisuustietoa tarvitaan tällä hetkellä enemmän kuin koskaan, kun koronavirus ravisuttaa meidän yhteiskuntaa ja myös muita yhteiskuntia ja niiden perustuksia. Käyttäisin tilaisuutta hyväksi, kun edustaja Filatov on täällä paikalla, ja kysyisin: onko uudessa hallintoneuvostossa mitenkään vielä käsitelty sitä, millaisen roolin Sitra voisi ottaa nyt koronan keskellä?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Mennään puhujajärjestyksessä. — Edustaja Kiuru.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 119/2020 vp

13.08 **Pauli Kiuru kok:** Arvoisa herra puhemies! Tässä nopeasti muuttuvassa ajassa haluan kiittää Sitraa sen tekemästä arvokkaasta työstä ja sen noin 170:tä työntekijää, jotka tekevät erilaisten projektien ja hankkeiden kanssa työtä.

Tässä eduskuntatyössä välillä tuntuu siltä, että aikapaineet ovat monella meistä kohtuuttomia ja valta siirtyy sitä myöten ulottumattomiin valmistelijoille, henkilöille, jotka ehtivät valmistelua tekemään, ja kun Sitra tekee tällaista, voisiko sanoa, poikkileikkaavaa yleiskatsausta, tutkii megatrendejä, suuntia, yrittää kansantajuistaa niitä, niin sen työn merkitystä ei voi kyllä muuta kuin kiittää ja kehua. Se on Sitran erikoisosaamista.

Tällainen poikkeuksellinen aika tuo myös poikkeuksellisia ilmiöitä, ja yksi sellainen ilmiö, mihin itse olen törmännyt, on lisääntyvä epäluottamus, mitä kansalaiset osoittavat päätöksentekoa ja hallintoa kohtaan. Itselleni tulee viestejä erilaisista salaliittoteorioista: epäillään 5G-verkkoa, rokotuksia, koronaa, EU:ta ja monia muita asioita, joiden ajatellaan olevan jonkinlaisia salaliittoja kansalaisia vastaan.

Meillä on monimutkaisia ongelmia, mutta ratkaisut harvoin ovat yksinkertaisia. On hyvä, että näitä megatrendejä ja kokonaisuuksia pystytään laajemmalla henkilöstöllä ja ajankäytöllä käymään lävitse. — Kiitos.

13.10 **Kimmo Kiljunen sd:** Arvoisa puhemies! Haluan nyt tarkistaa ihan ensimmäiseksi, että onhan tämä maski siis suositus. Minulla on todella vaikeuksia käyttää sitä ylipäättään, koska minulla nyt tulee tässä tukehtumisrefleksi hirveän voimakkaaksi. Ja nyt minä kysyn, voinko minä käyttää puheenvuoron ilman tätä maskia vai mikä tämä tilanne on, onko tämä velvoite vai suositus. Kysyn sitä nyt puhemieheltä: miten tässä toimitaan?

Toinen varapuhemies Juho Eerola: Kyllä tämä suositus on.

Eli minä voisin puhua mieluummin ilman tätä, koska tässä nyt ainakaan en... [Maria Guzenina: Ainakaan silmille ei laiteta!] — Joo, minä otan pois, koska en pysty aidosti käyttämään perustuslaillisia oikeuksia, jos minä tuon maskin kanssa joudun puhumaan. Jos se on velvoite täällä, niin minulla jäävät kokonaan pois ne perustuslailliset mahdollisuudet kansanedustajana esiintyä tässä salissa — se täytyy puhemiesneuvoston tiedostaa.

Tässä tapauksessa kun me Sitrasta puhumme, niin erinomaisella tavalla edustaja Filatov kuvasi sen Sitran muutoksen. On tärkeää, että sille tuli oma hallintoneuvostonsa, koska on ollut vähän sellainen tilanne, että Sitra on elänyt jollain tavalla vähän niin kuin omaa elämänsä, vaikka se periaatteessa on ollutkin parlamentaarisessa seurannassa. Nyt se on sitten siinä seurannassa.

Sitran tekee todella arvokasta työtä Suomessa rahoittaessaan tutkimuksia, jotka katsovat tulevaisuuteen. Kuten tässä tuli esille, niin kestävä kehitys on ollut siellä vahvalla sijalla, nyt tulee luonnon monimuotoisuuskin, mihin edustaja Filatov viittasi, ja laajemmin ilmastomuutokset ja hiilineutraaliin talouteen siirtyminen. Meillä on hieno tavoite jopa tehdä Suomesta — presidentin sanoin — esimerkkimaa maailmassa tässä suhteessa. Siinä suhteessa Sitran työ on arvokasta, ja on hienoa, että me nyt pystymme sitä tukemaan tämän vuosikertomuksen käsittelyn yhteydessä.

13.12 **Tarja Filatov sd:** Arvoisa puhemies! Tähän edustaja Pelkosen kysymykseen voisi todeta, että esimerkiksi Koronavilkku on sellainen asia, jota Sitra on ollut kehittelemässä.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 119/2020 vp

Tässä työssä oli meidän sairaanhoitopiirejä yhdessä mukana, ja näitä ensimmäisiä eväitä hankittiin sieltä hyvin nopeasti ja ketterästi kokeiluna silloin, kun korona tuli.

Ehkä toinen asia, joka liittyy tähän kysymykseen, on se, että voisi ajatella, että kun Sitra on, sanotaan, think tank ja do tank elikkä ajattelun ja ideoinnin ja tekemisen organisaatio, ja siinä mielessä se poikkeaa näistä perinteisistä think tankeista, niin kun yhtenä ajatukseksi on se, miten me voimme olla ketteriä ja muutoskykyisiä, niin koronahan on mitä eniten sellainen ilmiö, jonka kanssa meidän pitää olla muutoskykyisiä, ja me olemme paljon puhuneet uudesta normaalista. Voisi ajatella, että se on yksi niistä asioista, joissa tätä muutoskykyä tarvitaan. Mutta toki rehellisyyden nimissä täytyy sanoa, että muutoskyky ja sen kehittäminen on pitkä prosessi eikä sitä voi kytkeä vain koronaan vaan se on ylipäättään ikään kuin yhteiskunnan ominaisuus, jota meidän pitää vahvistaa, mutta näinä aikoina se on äärimmäisen tärkeää.

Ehkä vielä haluaisin korostaa sitä, että kestävä kehityksen ja monimuotoisuuden ja osallisuuden rinnalla yksi sellainen asia, joka Sitrassa on noussut voimakkaasti esiin, on digidemokratia. Minulla itsellenikin on ollut mahdollisuus, ennen kuin olin Sitran hallintoneuvostossa, olla mukana yhdessä sellaisessa kokeilussa, jossa ikään kuin vahdittiin sitä, mitä kaikkea tietoa menee minnekin meidän digitaalisen käyttäytymisemme jälkeen, ja se on mielestäni sellainen asia, jota meidän pitää tarkasti seurata ja jossa meidän pitää olla aktiivisia, koska vaikkapa algoritmien läpinäkyvyys ja demokratia on sellainen asia, joka ei ole kunnossa. Ja jos ajattelen itseäni silloin tuossa kokeilussa mukana olleena, niin käytin sinä aikana hyvin vähän somea tai nettiyhteyksiä, koska olin ulkomailla ja vakoiluohjelma, joka meidän puhelimiimme laitettiin, joka seurasi sitä digijälkeä, oli vähän hankala, ja siitä huolimatta, että käyttö oli minimaalista, minusta lähti 15 000 sivua tekstiä maailmalle ja niitä lähti niinkin luotettavilta sivuilta kuin VR:ltä ja muualta — osa aivan oikeasti hyvään tarkoitukseen, mutta osa vähän hämäämmille markkinoille. Ja kun joku, itse asiassa pääasiassa Yhdysvallat, käyttää tuota tietoa meistä ja me ajattelemmme kaikkea nettikauppaa ja muuta maailmassa, niin meidän pitäisi osata itse olla paremmin mukana siinä, miten me hyödynnämme sitä tietoa, mitä meistä lähtee, mutta meidän myös pitäisi ennen muuta itse hallita meistä lähtevää tietoa paremmin, ja se on mielestäni yksi digitalisaation tärkeitä asioita, joissa Sitralla voi olla roolia.

13.14 Maria Guzenina sd: Arvoisa puhemies! Edustaja Filatov hienosti nosti esille tätä Sitran uuden hallintoneuvoston roolia. Sitra on todellakin merkityksellinen yhteiskunnallinen vaikuttaja, ja vielä ei ole mainittu tässä Jyrki Kataisen nimeä — Sitran yliasiamies — ja täytyy sanoa, että olen hyvin tyytyväinen siitä tavasta, jolla hän on ottanut tämän pestinsä haltuun. Hän on ollut yhteiskunnallisesti hyvin vakuuttava keskustelija Sitran puitteissa. Nyt aivan viimeksi esimerkiksi Helsinki Ethics 2020 -konferenssissa hän muistutti puheessaan siitä, kuinka kriittistä on, että toimitettu media ja myös viestinnän ammattilaiset sitoutuisivat korkeisiin eettisiin standardeihin työssään, jotta osallistava ja tasokas yhteiskunnallinen keskustelu olisi jatkossakin mahdollista. Hän nosti esille tämän sosiaalisen median kokonaisuuden yhteiskunnallisen keskustelukulttuurin uudenlaisena platformina ja totesi, että on paljon sellaisia lieveilmiöitä, jotka ovat saaneet tutkijat, viestinnän ammattilaiset ja median edustajat miettimään etiikkaa ja luottamusta.

Juuri tämäntyyppiset keskustelunavaukset ovat tässä ajassa, tässä meidän yhteiskunnassa todella tärkeitä, ja kun ei kukaan vielä Jyrki Kataista ollut tässä maininnut, niin halusin nostaa myöskin esille sen, että Sitra on niin monien erilaisten toimijoiden summa. Itsekin

Pöytäkirjan asiakohta PTK 119/2020 vp

olen Sitran alumni eli olen käynyt aikoinaan Sitran järjestämän yhteiskuntakurssin, jossa oli valtavan mielenkiintoinen ohjelma. Tämähän jatkuu edelleen, ja tämä on tapa, jolla meitä poliitikkojakin pidetään ikään kuin varpaillaan, ikään kuin ajassa kiinni, ja se on todella tärkeää.

13.16 Pauli Kiuru kok: Arvoisa puhemies! Edustaja Filatov puhui tästä, voisiko sanoa, digijalanjäljestä tai digiseuraamisesta ja digitiedon hyödyntämisestä. Se on erittäin tärkeä näkökulma, kuka meidän tietoihin pääsee käsiksi, miten niitä pystytään käsittelemään. Kun ajatellaan kansainvälisesti, niin tilanne on muuttumassa hyvinkin nopeasti. Joillakin valtioilla on tarve ja halu ja kyky käyttää tätä tietoa muita valtioita vastaan, muiden maiden kansalaisia vastaan ja omia kansalaisiaan vastaan.

Demokratia on edennyt vähän niin kuin aaltoliikkeissä: välillä ottaa harppauksia voimakkaammin eteenpäin, kuten esimerkiksi toisen maailmansodan jälkeen, ja sitten välillä mennään eteenpäin rauhallisemmin askelein. Tällä hetkellä tuntuu, että demokratia itse asiassa menee globaalisti tarkasteltuna taaksepäin: meillä on enemmän maita, joissa ihmis-oikeuksia, sananvapautta, osallistumisoikeuksia ja median oikeuksia rajoitetaan, ja olemme kulkemassa väärään suuntaan jopa Euroopassa ja Euroopan lähialueilla. Tämä on vakava ongelma. Se on ongelma myös Suomessa, koska tämmöinen digitaalinen vaikuttaminen, somevaikuttaminen näkyy siinä halussa, miten ihmiset haluavat osallistua keskusteluun. Jos on riski siitä, että joutuu ikään kuin luupin alle, kiusatuksi, maalittamisen kohteeksi, niin tutkijat, toimittajat, asiantuntijat, poliitikot, tavalliset kansalaiset eivät halua enää ottaa asioihin kantaa, koska he kokevat, että siitä on heille pelkkää harmia ja pahimmassa tapauksessa jopa väkivallan uhkaa, tai niin kuin viimeaikaiset esimerkit osoittavat, Suomessa myös suora väkivalta on aivan todellinen uhka.

13.19 Päivi Räsänen kd: Arvoisa herra puhemies! Todellakin tämä Sitran toimintakertomus ja tilinpäätös on kyllä mielenkiintoista luettavaa ja mielestäni erittäin hyvin laadittu.

Kun Sitrasta puhutaan, niin silloin usein muistetaan se, että siellä taseessa pyörivät todella isot summat. Vuosibudjettikin on 30–40 miljoonaa euroa, ja sijoitusomaisuuden markkina-arvo viime vuoden lopulla oli 933 miljoonaa euroa. Tässä muutama vuosi sitten käytiin aika kriittistä keskustelua Sitrasta. Esimerkiksi Eero Heinäluoma sosiaalidemokraateista totesi, että Sitraa voisi pyörittää paljon pienemmälläkin pääomalla, ja totesi, että jos valtio on sijoittanut johonkin rahaa, niin meidän tulee arvioida, mihin sijoitettuna se tuottaa parhaan hyödyn suomalaisille. Samoin sitten myös Elina Lepomäki pohti sitä, onko tämä kokoluokka oikea.

Eli tätä kriittistä keskustelua on käyty, ja nyt kun Sitralla on tämä hallintoneuvosto, niin toivon, että se ei muodostuisi ikään kuin kuplaksi, joksi nämä hallintoneuvostot helposti muodostuvat, jolloin kriittinen arviointikyky tai kriittinen arviointihalu heikkenee siinä, tuottavatko todellakin kaikki ne panostukset, joita Sitran sisällä panostetaan, yhteiskunnalle ja valtiolle sitä hyötyä, jota halutaan. Menneinä vuosina on ollut myös useita kuvauksia siitä, että tietynlaiseen oheistoimintaan ja, voisi sanoa, yhteiskuntasuhdetoimintaan on aika mittavia summia löytynyt, on hienoja tilaisuuksia järjestetty ja matkoja ulkomaille, ja tämäkin on omalta osaltaan herättänyt herättänyt kritiikkiä.

Eli toivon, että kun Sitralla on hyvät tavoitteet, hyvät päämäärät, on monia tärkeitä visioita, niin samalla pidettäisiin mielessä se tietty tiukan talouden ajattelu ja kustannustehokkuus ja ei lähdetäisi ikään kuin tämän suuren taseen turvin sitten tuhlailemaan rahoja.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 119/2020 vp

13.21 **Tarja Filatov sd:** Arvoisa puhemies! Tähän edustaja Räsänen esiin nostamaan asiaan: Sitrahan tulouttaa nyt 100 miljoonaa tämän kuluvan kauden aikana, voisi sanoa, että tänne koulutustutkimustieteen puolelle, joka tulee sitten ihan budjetin kautta käyttöön, tai tulee yhteiskunnan yhteiseen käyttöön. Tämä on seurausta siitä keskustelusta, jota viime kaudella käytiin, että Sitrassa tietyllä tavalla monen mielestä oli laiskaa pääoma, jota ei käytetty sillä tavalla kuin sitä olisi pitänyt käyttää tehokkaasti koko yhteiskunnan hyväksi.

No, nyt sitten samaan aikaan meillä ovat pörssikurssit heiluneet, ja tiedämme, että ne sukselivat aika voimakkaasti, jolloin myös se rahoitus, jota Sitralla on ollut käytössä sieltä tulneiden varojen kautta, sakkasi. Mutta se on nyt onneksi noussut kohtuulliselle tasolle, ja voisi sanoa, että tilanne on sillä tavalla hallinnassa. Mutta se käsitys, mikä minulla tähän asti on ollut, joka tosin on lyhyt ja puutteellinen, on se, että ei Sitrassa ole tällä hetkellä sellaista kohtuuttomuuden kulttuuria. Sen sijaan aina varmasti tulee kritiikkiä siitä, tehdäänkö oikeita asioita, tehdäänkö oikeita selvityksiä, tehdäänkö oikeita kokeiluja, panostetaan-ko ikään kuin oikeaan substanssiin, ja tämä on mielestäni se hallintoneuvoston rooli, että me olemme mukana raamittamassa sitä, mitä tehdään, vaikka Sitralla toki on hallitus, joka on samoilla voimavaroilla varustettu kuin osakeyhtiöissä, eli se on hyvin vahva ja se ohjaa sitä käytännön työtä. Hallintoneuvosto on ikään kuin se seuraava askel, mutta sitä kautta, aktiivisen keskustelun kautta.

Yhdyn kyllä niihin kiitoksiin, joita edustaja Guzenina tässä esitti yliasiamiestä kohtaan, että hän on hyvin tuonut asioita tiedoksi hallintoneuvostolle ja on valmis kuuntelemaan niitä viestejä, joita sieltä tulee. Meillä on ollut yhteisiä keskusteluja myös hallituksen kanssa, jolloin se eduskunnan tahto ja viesti voi edustajien kautta paremmin kulkea eteenpäin.

Ja mitä tulee sitten tähän demokratiaan ja tavallaan digitaaliseen maailmaan, niin siinä me olemme oikeasti tarkan äärellä. Ei ole kyse pelkästään maalittamisista eikä kiusaamisista ja tämäntyyppisistä asioista, siitä, rohkenevatko ihmiset kertoa oman näkemyksensä ja olla mukana sitä kautta keskusteluissa, vaan on kyse siitä, millaista markkinointia meille tulee.

Itseäni yllätti se tuossa digiselvityksessä, että vaikkapa amerikkalaisen lehden sivulle siinä vaiheessa, kun meistä kaikista ympäri maailmaa sitä tietoa on kerätty, ennen kuin se sivu aukeaa ihmiselle, käydään jo tällainen silmänräpäyksen puolikkaan, silmänräpäyksen mittainen huutokauppa niistä tiedoista, jota ihmisillä on — tai ei tiedosta, vaan siitä, kuka sen palasen siinä sen lehden etusivulla saa mainokseksensa, ja voi olla niin, että se sama mainos ei koskaan näy kenellekään muulle. Siinä välissä käydään siis iso huutokauppa, jossa tavallaan talous pelaa, mutta sitten myös käytetään sitä tietoa, jota meistä jokaisesta on. Jos mietimme tätä vaikka poliittisessa vaikuttamisessa, niin se mahdollistaa erilaiset viestit erilaisille ihmisille ilman, että me huomaamme, mitä jostakin viestitään, koska ne tulevat vain yksilöille. Nämä ovat mielestäni niitä tarkan pelin paikkoja. Perinteisessä poliittisessa viestinnässä, jos joku toimii liikaa ristiin, niin me huomaamme sen, mutta täällä digitaalisessa maailmassa emme välttämättä huomaa, ja siksi me tarvitsemme pelisääntöjä.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin talousvaliokuntaan.